

A FELSŐOKTATÁSI PEDAGÓGIAI KUTATÓKÖZPONT KIADVÁNYAIRÓL

Közismert, de következményeiben talán kellően végig nem gondolt tény, hogy a hazai felsőoktatás-pedagógiai könyvkiadás mindössze 10–15 éves múltra tekint vissza, s e kiadványok „története” lényegében egyidős a közelmúltban megszűnt Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközponttal.

E Központ megszűnése átmenetileg bizonyára úrt fog maga után hagyni e területen is, éppen ezért érdemes áttekinteni a részletes kifejtés igénye nélkül kiadói tevékenységének utolsó éveit.

A kiadványokat lapozgatva általánosságban megállapítható, hogy a 70-es évek végére, a 80-as évek elejére érlelődtek meg azok a kutatások, amelyeknek előzményei a Központ működésének első szakaszáig nyúlnak vissza. Mint ismeretes a Központ tevékenységének első szakaszában elsősorban a külföldi szakirodalom (Beard, MacKenzie, Dmitrijeva stb.) legjobbjait kapta kézbe az érdeklődő olvasó. A hazai szerzők által írt kiadványok többsége – szerény kivételtől eltekintve (Nagy Sándor, Zibolen Endre, Kelemen László stb.), elméleti vagy empirikus kutatások helyett tapasztalatok összegzésére szorítkozott. Érthető módon a Kutatóközpont az útkeresés első évein túl, javuló tárgyi és személyi feltételek mellett, fejlődésének csak bizonyos szakaszán túl volt képes olyan kiadványok megjelenítésére, amelyek igényes önálló kutatásokon alapulnak és éppen ezért a szigorú tudományos kritika alapján is időtállóak.

A tematika gazdagsága szinte lehetetlenné teszi a kiadványok valamilyen szigorú rend szerint történő csoportosítását. Kivételt jelentenek talán a felsőoktatás-történeti kutatások eredményeként megjelent munkák, amelyek *Ladányi Andor* több mint egy évtizedes kutatásainak és tudományszervező tevékenysége eredményének tekinthetők. Az utóbbi két évben megjelent három kötet értékelésére (*Dokumentumok a magyarországi felsőoktatás történetéből 1760–1790. Szerk. Ladányi Andor és Tóth András; Magyar felsőoktatás-történeti irodalom 1945–1979. Szerk. Ladányi Andor és Végh Ferenc; valamint Tanulmányok a MEFESZ történetéből 1945–1948. Szerk. Molnár János.*) vagy bemutatására itt természetesen nem vállalkozhatunk, legfeljebb csak az érintett témák és korszakok gazdagságára utalhatunk. A közzétett értékes – egyszerű érdeklődő számára hozzáférhetetlen – dokumentumok, valamint a bibliográfia, további kutatásokra ösztönöznek, míg a MEFESZ történetével foglalkozó tanulmányok közelmúltunk ellentmondásos szakaszának megértéséhez nyújtanak eligazítást. A három említett és a korábbi években megjelent igényes felsőoktatás-történeti kiadványok kézbevételekor csak remélhetjük, hogy e kutatások előbb vagy utóbb intézményi bázis nélkül is folytatódnak.

A Központ által kiadott többi kiadványt tematikai szempontból vizsgálva, a legnagyobb csoportot azok képezik, amelyek a merités és a felvétel témakörében születtek. *Boreczky Ágnes (Pályázók és felvettek 1977–1980,)* *Lukács Péter (Merités és kiválasztás a felsőoktatásban,)* *Rajnai Nadinka (A pályaválasztási tanácsadás lehetőségei a gimnáziumban,)* valamint *Völgyesy Pál (A felsőoktatásban végzett képességvizsgálatok tapasztalatai)* kutatásait tartalmazó kötetek lényegében egy nagy témakörben a felvétel problémakörében mozognak. E világszerte megoldatlan kérdés iránti érdeklődés indokolt és jogos, a probléma megközelítésének sokfélesége csak dicsérhető, de nem hallgathatjuk el azt a hiányérzetünket, hogy az empirikus vizsgálatok nem mindig jutnak el igényes szintézisig. A felsorolt munkák csak kis részét jelentik azoknak a vizsgálatoknak, amelyek az elmúlt 10 évben a Kutatóközpontban vagy különböző felsőoktatási intézményekben folytak. Joggal remélhetjük, hogy e kétségtelen hasznos vizsgálatok részeredményei közvetlenül vagy közvetve segítséget nyújtanak egy a jelenlegini differenciálabb felvételi rendszer kialakításához.

A képzés folyamatának felsőoktatáspedagógiai elemzésével több kiadvány is foglalkozik. Ezek – szemben a felvétellel foglalkozó munkákkal – nehezen kapcsolhatók egymáshoz. Kivétel talán *Szilágyi Klára (Az orvosi pályára jellemző személyiségstruktúra alakulása a képzés folyamán,)* valamint *Kovácsné Virág Márta (Csoportdinamikai határendszer és hivatástudat. A BME hallgatói körében végzett vizsgálat tapasztalatai.)* munkája. Mindkét munka közös vonása, hogy empirikus vizsgálatok nyomán jutnak el olyan általánosításokig, amelyek nemcsak az orvos – vagy mérnökképzéshez, hanem általában a felsőoktatási nevelőmunkához nyújtanak segítséget. Bizonyos eltérések ellenére ide sorolható a *Munkahelyválasztás előtt* című kiadvány is (*Déri Miklósné, Szabóné Dér Ilona, Szilágyi Klára és Völgyesy Pál* munkája.) A tanulmánykötet az utolsó éves egyetemi hallgatókkal foglalkozik szociológiai és pszichológiai megközelítésben. A kutatások kétségtelen értékei mellett megemlítjük, hogy a

levont következtetések árnyaltsága nincs mindig arányban a vizsgálat méreteivel. Érthető és elfogadható ez, ha a kutatásokat nem tekintjük lezártak, vitatható viszont, ha a szerzők a továbbiakban nem vállalkoznak az általuk igényesen felvetett kérdések szintetizálására. Vonatkozik ez *Garami László (Struktúra és szervezet – oktatók és hallgatók. Az oktató–hallgató viszonyt meghatározó tényezők és hatásmechanizmusok alakulása a pedagógusképző intézményekben.)* terjedelmes munkájára is. Amennyiben a felsőoktatáspedagógiai kiadványok megjelenítésére a jövőben is lesz mód, megfontolandó, hogy érdemes-e, gazdaságos-e teljes egészében közölni a kutatásokkal kapcsolatos teljes dokumentációt. A fenti kiadványok ismeretében úgy érezzük, hogy esetenként elég lenne a teljes kutatási dokumentációt kis példányszámban nyomtatott kutatási jelentésekben hozzáférhetővé tenni, s csak már kimunkált, időálló eredményeket kellene nagyobb példányszámban megjelentetni.

Mindez nem vonatkozik a felsőoktatás strukturális kérdéseivel foglalkozó három kiadványra (*Goller Ágota–Tóth József: Képzési szintek a felsőoktatásban, Gérecz Magdolna: Az észak-magyarországi körzet hallgatói struktúrája a gazdasági-társadalmi háttér tükrében, valamint a Nemes Nagy József által szerkesztett: A felsőoktatás területi kapcsolatai*). E három munkának nemcsak a terjedelme szerényebb, hanem tudatosabb törekvés érezhető a szerzők részéről a differenciáltabb, átfogóbb következtetések levonására is. Mint bevezetőben említettük, az elmúlt két évben megjelent mintegy 20 kiadvány bemutatására és értékelésére nem vállalkozhattunk. A fontosabb munkák számbavétele viszont alkalmat nyújtott, hogy ismételten végig gondoljuk a felsőoktatáspedagógiai kutatások és az ezzel kapcsolatos kiadványok múltját és jövőjét. Az ismertetésünkben itt-ott említett hiányok ellenére, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont kiadói tevékenységének történelmi érdemei voltak. A külföldi eredmények közzététele, a legjobb hazai tapasztalatok összegyűjtése után, egyre igényesebb kutatási eredmények láttak napvilágot. A megváltozott körülmények között csak remélhetjük, hogy a következő évtizedben éppen e kiadói tevékenység nyomán, egy-egy témakörben hazai szerzőktől szintetizálásra törekvő monográfiák is születnek.

Jáki László